

Motion till riksdagen 2005/06:N343

av **Viviann Gerdin (c)** och **Marietta de Pourbaix-Lundin (m)**

Konkurrenslagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn av rådande konkurrenslagstiftning genomförs för att utvärdera effekterna av den starka koncentrationen inom dagligvaruhandeln.

Motivering

Den svenska dagligvarumarknaden karaktäriseras av hög koncentrationsgrad i samtliga förädlingsled, alltifrån den producerande livsmedelsindustrin till detaljhandeln med dagligvaror. I tillverkningsindustrin har jordbrukskooperativa företag av tradition en stark ställning. Inom många marknadssegment har parti- och detaljhandeln i ökande utsträckning kommit att koncentreras till tre ledande handelsblock.

I partihandelsledet för fullservicegrossister har Ica, Coop och Axfood en sammantagen marknadsandel som överstiger 90 procent och är genom egna eller samverkande detaljhandelsföretag också helt dominerande i försäljningsledet till konsumenterna.

Handelsblocken hålls, förutom genom direkt ägande, samman med samarbetsavtal, köptrohetsklausuler och hyresavtal m.m. Inom Ica-rörelsen finns såväl helägda som delägda butiker och enskilda näringsidkare, medan Coopkedjan är helintegrerad genom 100 procentiga ägarband. I Axfood-gruppen styrs Willys genom direktägande och Hemköpsbutikerna genom franchisingavtal.

För fristående detaljhandlare är möjligheterna att välja fullsortimentsgrossist för sina varuleveranser begränsade och inskränker sig i huvudsak till Axfood och det Skånebaserade partihandelsföretaget Bergendahls. Axfoods uttalade ambitioner är att till 75 procent driva detaljhandelsverksamhet i egen regi genom Willys och Hemköp.

Fel! Okänt namn på

Den starka koncentrationen inom dagligvaruhandeln och den höga integrationsgraden anses bland annat av Konkurrensverket som ett problem, som bidrar till en bristande konkurrens med åtföljande negativa konsekvenser för konsumenterna. De svenska matpriserna är ju fortfarande höga i ett internationellt perspektiv även om vissa inbrytningar skett under senare år av renodlade lågprisföretag, till exempel Lidl och Netto (ägt inom Ica-rörelsen).

Enligt Konkurrensverket finns det ingen anledning till att Sverige inte skulle kunna ha matpriser i nivå med åtminstone Storbritannien och Finland, det vill säga exklusive moms omkring 5 procent lägre än i dag. Jämfört med till exempel Nederländerna och Tyskland ligger Sverige 9 procent högre, exklusive moms. Den ökade koncentrationen inom dagligvaruhandeln har dessutom gått hand i hand med avveckling av mindre butiker, inte minst i glesbygd. Utglesningen av butiksnätet har således minskat tillgängligheten för konsumenterna. De utpräglade lågprisföretagens svårigheter att få ett genuint fäste på den svenska dagligvarumarknaden visar på att det föreligger höga trösklar för marknadsinträde.

Den kommunala tillämpningen av plan- och bygglagens bestämmelser har tidigt uppmärksammats som ett hinder för marknadsinträde för nya konkurrenter och har nu också gjorts till föremål för en allmän översyn. Tillämpning av plan- och bygglagen vid butiksetableringar kommer dock att som ensamt medel visa sig otillräckligt för att stärka konkurrensen på dagligvarumarknaden. Det måste bli möjligt för enskilda handlare att också utan repressalier kunna byta fullsortimentsgrossister.

Den inlåsnings av enskilda näringsidkare genom avtal om köptrohet och andrahandskontrakt hos partihandelsföretag på affärslägena som i dag existerar inom dagligvaruhandeln ger upphov till låsningar. Detta drabbar ytterst konsumenterna.

Konkurrensverket har nyligen och utan motivering avskrivit ett ärende som aktualiserats med anledning av att några handlare önskade byta fullsortimentsgrossist. Begäran av detta byte har föranlett att berörd fullsortimentsgrossist hotar med att säga upp hyresavtalet med enskilda näringsidkare, med motiveringen att leverantörsbytet strider mot ingångna samarbetsavtal om köptrohet.

Det avskrivna ärendet, liksom Konkurrensverkets handläggning av ärendet kring detaljhandelsgruppen Fri Mat, indikerar att verket, trots egna analyser och uttalanden, är kallsinnigt till att verka för en uppluckring av den nuvarande blockbildningen på dagligvarumarknaden. I samma riktning pekar utvecklingen rörande ett annat fall där Konkurrensverket under drygt ett år granskat förekommande samarbetsavtal rörande aktörer på dagligvarumarknaden utan att Konkurrensverket kommit fram till några resultat.

De strukturförändringar som skett inom dagligvarumarknaden under en följd av år har lett fram till en maktförskjutning mellan olika förädlingsled. Det är idag i hög grad partihandelsföretagen som styr sortimentsammansättningen i detaljhandelsföretagen och därutöver också prisbildningen. Det senaste uttrycket för partihandelns starka marknadsposition är utvecklingen av egna märkesvaror (EMV) som tas fram i konkurrens med leverantörernas egna inarbetade varumärken, till nackdel för de små lokala livsmedelsprodu-

Fel! Okänt namn på

centerna. Den sammantagna effekten för konsumenterna av den ökade andelen egna märkesvaror – till exempel i fråga om pris, kvalitet och valfrihet – är oklar. Det är också osäkert hur de egna märkesvarorna står sig vid kvalitetsjämförelser. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 30 september 2005

Viviann Gerdin (c)

Marietta de Pourbaix-Lundin (m)